

IZ OSTAVŠTINE VJENCESLAVA NOVAKA

U Gradskom muzeju u Senju čuva se jedan dio ostavštine Vjenceslava Novaka. Ostavština sadrži dvadesetak pisama, dva službena spisa u svezi s Novakovim službovanjem i nekoliko Novakovih rukopisa, uglavnom pjesama. Iako ta ostavština ne sadrži ništa senzacionalno i ne otkriva ništa bitno novo za Novaka kao pisca i čovjeka, ipak je zanimljiva na neki način jer — ako ništa drugo — pomaže nam da potpunije doživimo toga velikog hrvatskog realista, da snažnije oćutimo njegove ljudske dimenzije. I još je u nečemu vrijednost tih dokumenata, osobito pisama. Budući da su najveći dio pisama Novaku uputili tada najistaknutiji hrvatski književnici i znanstvenici, možemo u tim listovima doživjeti i atmosferu u hrvatskoj kulturnoj i političkoj stvarnosti na prijelazu iz XIX. stoljeća u XX. stoljeće, a neka od pisama govore nam o jadnom položaju hrvatskih književnika i o njihovoj ganutljivoj brizi za kruh svagdanji. To je svakako jedan od razloga zašto se Novakova ostavština objelodanjuje u Senjskom zborniku. Dakako, postoji i još jedan važan razlog: nakana Uredništva Senjskog zbornika da se ovim prilogom omogući proučavateljima Novakova života i rada još jasniji uvid u djelovanje toga velikog Senjanina.

A. DOPISIVANJE

1. *Novakova pisma*

Sačuvano je Novakovo pismo ženi (br. 8) od 25. veljače 1903. Zanimljiv je Novakov sud o popularnim senjskim maškarama (»sama surova prostaćina«) i o životu u Senju (»po običaju — dosadno«). Novak se tuži na svoje zdravstveno stanje. Inače, Novakav rukopis dosta je izmijenjen u odnošaju na njegovo ranije pisanje. Više ne piše pedantno i uredno kao nekada. Vjerojatno upliv bolesti.

Dopisnicom iz Gleichenberga (br. 9) Novak javlja ženi da se vraća iz lječilišta u kojemu je boravio kao plućni bolesnik. Za dokumentaciju može biti vrijedan podatak o Novakovoj adresi u Zagrebu (Josipovac 19). Dopisnica je napisana olovkom, rukopis dosta nemaran.

2. *Pisma upućena Novaku*

Pismo kritičara Šrepla br. 1) govori o Novakovoj borbi za povećanje honorara. Te godine, tj. 1889, Novak se oženio i na to se odnosi Šreplova

čestitka Novaku kao kandidatu »hižnoga staleža«. 1888. Matica hrvatska izdala je Novakov roman Pavao Šegota i Šrepel obećaje Novaku da će o romanu pisati. Šrepel je Novaku pisao 1889, a u bibliografiji stoji da je Pavao Šegota izišao 1888, pa bi moglo stvoriti zabunu to što Šrepel spominje da će o Šegoti pisati »čim izadje«. To je sigurno zato što Šegota nije 1888. još bio u prodaji.

U pismu br. 2 Ivan Kostrenčić obrazlaže nestrpljivom Novaku zašto još nije pročitao njegov rukopis. Zanimljiv je Kostrenčićev prikaz teškoga materijalnog položaja Matice hrvatske. No, svakako je najzanimljivije što je ovo pismo Kostrenčić pisao Novaku samo dvadesetak dana nakon burnih događaja u povodu dolaska Franje Josipa I. u Zagreb. Dok je vjerojatno čitava Hrvatska raspravljala o studentskim demonstracijama, Novaku je glavna briga je li pročitao njegov rukopis, pa se čini razložen Barčev sud o Novaku kao čovjeku koji »nije niti jednom jasnije zabilježio bilo kakvu crtu tadašnjeg protuhrvatskog režima Khuena Hédérvaryja«. Treba ipak reći da Novak nikako nije bio ravnodušan na političke prilike (feljtoni u Obzoru i neke njegove pjesme!).

Drugo pismo Milivoja Šrepla br. 3) iz 1895. pokazuje da su Novak i Šrepel postali intimniji. Iako je ovo pismo također pisano samo mjesec i deset dana nakon spaljivanja mađarske zastave na Jelačićevu trgu, o tome nema ni spomena. Čini se da je Novaka opet zanimalo samo to kad će Matica tiskati Baretića. Zanimljiv je Šrepelov sud o drugim hrvatskim književnicima, osobito njegovo pozitivno mišljenje o Janku Leskovaru. Tu je i dokument o tome kako je Matica hrvatska odbila Kozarčevu Tenu, danas općenito ocijenjenu kao njegovu najbolju pripovijetku.

Pismo muzikologa Franje Kuhača (br. 4) govori o tome kako je Novak bio cijenjen kao glazbeni stručnjak (uostalom, Novak je bio profesor glazbe). Zanimljiv je onaj dio u kome Kuhač zamjera Novaku zbog nekadanjeg Novakova nepovoljnog suda o Kuhačevu glazbeno-pedagoškom radu. Ta nam zgoda prikazuje Novaka u donekle nesimpatičnom svjetlu, ali bi radi objektivnosti bilo potrebno točno znati o čemu se radilo. Kuhač je očito bio povrijeđen, to više što je teško živio.

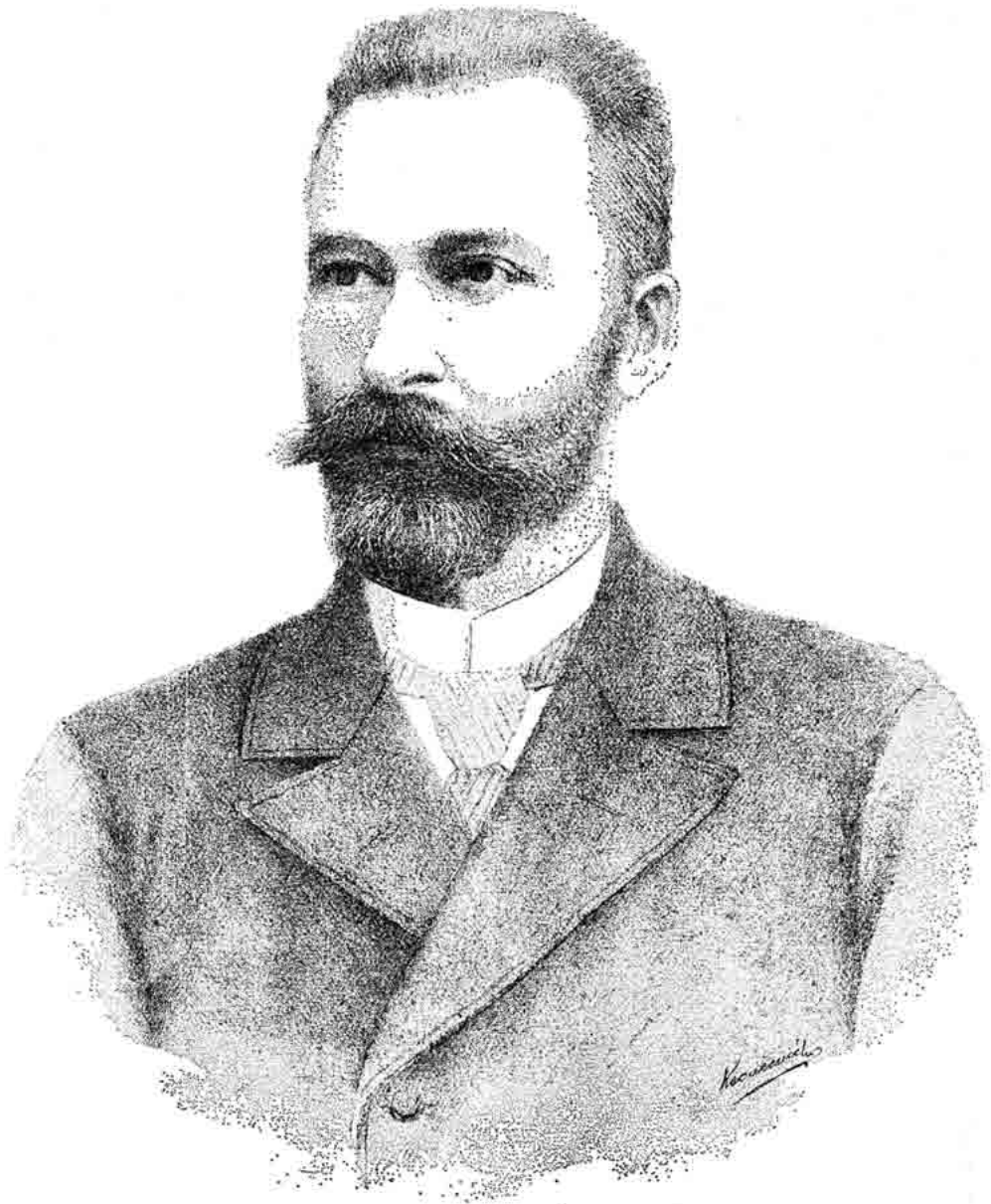
Hugo Badalić (pismo br. 5) zahvaljuje na Novakovoj gostoljubivosti, a vidi se da su Novak i Badalić u Senju razgovarali o tiskanju Novakovih rukopisa.

Dva pisma Mihovila Nikolića (br. 6 i br. 11) govore o vrlo prijateljskim svezama između Nikolića i Novaka. Drugo pismo (br. 11) zanimljivije je jer govori o nekim kulturnim zbivanjima godine 1904 (pokretanje revije »Kolo«). Nikolić izriče dosta važan sud o Novaku kao pristaši slobode u umjetnosti.

Zofka Kvederova (pismo br. 7) izvješćuje Novaka o svojoj želji da prevede Pavla Šegotu na češki. Poznato je da je prije Kvederove Pavla Šegotu preveo na češki Božo Novák.

Od Josipa Kozarca čuvaju se u Senjskom muzeju tri pisma (br. 10, 13 i 16). U pismu iz Gleichenberga od 8. kolovoza 1904. Kozarac žali što se nije sastao s Novakom prije Novakova odlaska iz toga lječilišta. Pismo je dosta sumorno i Kozarac predosjeća smrt. I on je bolovao od tuberkuloze kao i Novak pa je najbolje mogao razumjeti Novakave zdravstvene nevolje. Nepovoljan je Kozarčev sud o kulturnoj klimi u Zagrebu.

Iz Vinkovaca Piše Kozarac Novaku na posjetnici. Sadržaj je sumoran, Kozarac se loše čuti, a zna da ni Novaku nije bolje. Kozarčeve mračne slutnje nisu bez temelja: te iste godine umire Novak, a slijedeće i Kozarac!

Vjenceslav Novak

Sl. 92 — Senjanin Vjenceslav Novak, istaknuti hrvatski književnik, oko 1895.

Kratka Kozarčeva sućut u povodu Novakove smrti (najvjerojatnije upućena obitelji) odiše tragikom. Nema velikih riječi ni kurtoaznih fraza, ali djeluje snažno i jasno pokazuje kako je Kozarca i Novaka vezivalo iskreno prijateljstvo.

Pismo dr. S. Barca Novaku (br. 12) zanimljivo je po tome što je to odgovor na neke Novakove upite u svezi s njegovom bolešću. To je godina 1904, kad se Novak ćuti već jako loše.

27. ožujka 1905. Matica hrvatska izvješćuje Novaka da je njegova pripovijest Zapreke dobila nagradu iz zaklade Veber-Tkalčevićeve (pismo br. 14). Iako teško bolestan, Novak još uvijek neumorno radi.

Tri i pol mjeseca prije svoje smrti dobiva Novak pismo od Stjepana Basarićeka (br. 15). Basarićek poziva Novaka da se odazove na oglas kojim se traže djela s područja dječje književnosti. Novak je bio poznat i kao pisac za djecu.

Osim pisama koja se ovdje donose u Senjskom muzeju ćuvaju se još ćetiri pisma upućena Novaku i jedna razglednica. Novakov prijatelj Ivanišević u pismu od 15. travnja 1889. iz Praga ćestita Novaku na ženidbi, školski ravnatelj u pismu od 28. lipnja 1895. izvješćuje Novaka da je dobio petgodišnji doplatak, prof. Frant. Pich piše iz Siska (na ćeškom) Novaku i zahvaljuje mu što će Novak tiskati u hrvatskom prijevodu jednu njegovu raspravu o glazbi. Jedno pismo nije saćuvano potpuno pa se ne zna tko mu je autor, ali sudeći po sadržaju, jeziku i stilu oćito je da ga je pisao neki ćeški glazbenik koji je živio u Hrvatskoj. Na razglednici iz Pariza književnik Rikard Katalinić-Jeretov ćestita Novaku novu godinu 1900. i izriće pohvalan sud o Novakovoj pripovijesti *Na nenapućenom otoku*.

Br. 1

1

(PISMO MILIVOJA ŠREPELA¹ VJENCESLAVU NOVAKU)

Zagreb 26/I 1889

Dragi gospodine!

Govorio sam sa g. Kostrenčićem o Vašoj želji, da Vam se poveća honorar. Među tim odbor ne bi mogao Vaše želje zadovoljiti, pošto je za sve izvorne pripovijetke određena stalna nagrada 20 for. po arku. Tako je dobio pok. Šenoa, tako dobivaju Tomić, Gjalski, Kumićić, Vojnović i dr. Moralo bi se dakle povisiti svima, a to — bar za sada — Matica ne može, osim da umanji broj svojih izdanja.

Vaša će pripovijetka »Pavao Šegota« iznijeti kojih 16—17 araka, dakle ćete još dobiti preko 100 for. A u napredak bih Vam preporučio, da se natećete za Koturovu nagradu, za koju ne dolazi nikakvih pripovijedaka. Nagrada je primjerena: za 10 araka 300 for. To je bolji honorar nego inaće.

O Šegoti ću svakako pisati, ćim izadje. Prvi mi se dio više sviđja od drugoga. A možda će se drugima ćiniti baš protivno. Svakako ste podali Matici roman, koji će se rado i ugodno ćitati. Hvala Vam!

Najzad dopustite, da Vam čestitam i sve dobro zaželim kao kandidatu »hižnoga staleža«.

Usrdno Vas molim, da mi ne zamjerite, nego da primite uvjerenje moga štovanja.

Da ste zdravo!

M. Šrepel

Br. 2

(PISMO IVANA KOSTRENCIĆA² VJENCESLAVU NOVAKU)
MATICA HRVATSKA.

U Zagrebu, 9. XI. 1895.

Moj prijatelju!

Vaš rukopis je meni točno stigao, -al dosele nas nije nitko imao vremena, da ga pročita. Ja svršavam »Matičine« knjige za tek. godinu, uredovnog posla preko glave; prijatelj Milivoj³ imade da svrši i za »Maticu« radnju o Bogoviću, i za Jagića radnju o novijoj našoj literaturi i imade već dvie nedjelje ispite... I drugi tako po redu. Zato nezamjerite, — al nije moguće. Ja uvažavam Vaše nevolje, al — vjerujte — i nas nekolicina nemože sve, naročito u ovih vremenih na sveučilištu, jer to stoji, da smo svi — al svi — i nervozni i uzrujani, jer uslijed djačke nevolje može biti svega i svašta, — i napose za naše prosvjetne zavode.⁴

Ja ću nastojati, da se Vaša pripoviest što prije — skorih dana — pročita... al — ne tajim — i rad novca je nevolja, jer sada u »Maticu« tolika praznina, te odbor teško daje — i molbâ ima neprestanih, — pošto doista svijet misli, da imamo neizcrpivu blagajnu! Ja ću i tu kušati, — i bude li ikako moguće, to ću nastojati, da se tečajem ovoga mjeseca smogne i za Vas ta stotina for. »Matica« imade sad oko 15.000 for. duga za ovogodišnje knjige, — pak dužnost nam je najprije duge izplatiti, — pa i rad tog je odbor — i mora biti jako tvrd!

I još jednom: učiniti ću sve, što se bude dalo, — i javiti Vam što prije.

Liepo Vas pozdravlja i želi sve dobro

Vaš

Iv. Kostrenčić

Br. 3

(PISMO MILIVOJA ŠREPLA VJENCESLAVU NOVAKU)

Zagreb 26/11 1895

Dragi Novače!

Pročitao sam Tvoga »Baretića« i mogu Ti reći, da sam bio zadovoljan. Osobito su mi se svidjele one česti, u kojima opisuješ Nikolinu prošlost. Marijana je interesantna, ali ne će škoditi, ako uneseš još koju življu boju u njenu sliku; onda će njezin postupak poslije muževih uvreda biti još jasniji. I meni se ovakov konac, kakov je sada, čini zgodniji nego po prvoj Tvojjoj zamisli, no ne slažem se s Tvojim općenitim sudom o ženama, kako si ga razložio u pismu Kostrenčiću. Međutim to nije odlučno za samu koncepciju završetka.

»Matica« će svakako Baretića štampati za 1896 godinu, pa Ti lijepo zahvaljujemo, što si se potrudio, da nam sastaviš ovako krasnu pripovijest. I sâm znaš, kako je malo radnikâ na beletrističnom polju, pa što ih i imade,

slabo dospijevaju, da što rade. Kumičić prerađuje Urotu, pa je za Maticu izgubljen. Gjalski se sprema napisati ili nastavak Osvita ili dvije tri novele. Kozarac se dosljedno ljuti na Maticu, jer smo mu odbili Tenu. Vojnović će sada počinuti poslije Ekvinocija. Međutim nadam se, da će svoju pripovijest dovršiti Leskovar, koji mi se čini jakim talentom.

Usrdno Te pozdravljam

Tvoj
Milivoj

Br. 4

(PISMO FRANJE ŠAVERSKOG KUHAČA⁵ VJENCESLAVU NOVAKU)

U Zagrebu dne 18. svibnja 1896.

Veleučeni gospodine profesore!

U privitku Vam šaljem teškorodjenče svoje moleći Vas da mu kumujete kao patriota, koji znade, kako se u nas teško radi i kako slabo uspijemo na polju narodne nam glazbe uz sav naš mar i uz svu našu požrtvovnost.

Vi ste, gospodine profesore, doduše postali bez razloga i bez potrebe mojim antipodom, ali po mojemu čuvstvu, da ne kažem, po mojemu uvjerenju niste tomu Vi krivi, još manje pako sam ja tomu kriv. U nas je žali-bože od vajkada tako bilo, da drugi nisu dopustili, da dvojica rade u sporazumku, koji teže za istim ciljem.

Molim Vas, da pročitate cielu Uputu već zato, da se osvjedočite, gdje i u koliko sam slušao Vaš savjet.

Ja si nikada utvarao nisam, da je sve ono sveto pismo, što sam istraživao i pisao, dapače ja mislim uvijek, da drugi znadu više i bolje od mene, pa zato sam i vazda pristupan bio prijateljskom savjetu. Velim prijateljskom savjetu. Prama kritičaru neprijateljskom, koji je za tim išao, da mi naškodi i ugled moj poruši, prama takovu dakako, da sam se borio i branio ne samo odrješito nego i oštro.

Sudili naši glazbeni krugovi o mojem radu, kako god hoće, jedno ipak ne mogu poreći, a to je, da danas ne bismo bili ni na onom stepenu razvitka naše narodne glazbe i glazbene kulture, na kojem jesmo, da ja počeo nisam, te da nisam (nemarujuć predšastnika) neizmernim poteškoćama tomu razvitku utro put.

Puno je laglje reformisati i usavršivati ono, što već postoji — a ja želim da tako i bude, jer samo tako je napredak moguć — nego iz ničesa što stvoriti. Ni jedna stvar nije nikada s početka savršena bila, niti sama priroda, ipak neće nitko radi toga proglasiti stvoritelja prirode fušarom i nezalicom. Drugo je, ako tko onakim djelom na svjetlo izadje, koje je zaisto fušarija, te koje može hrvatski narod i prosvjetu njegovu osramotiti. Tuj treba, da se takva krparija u ime naše reputacije pred inim svietom žigoše gotovo nesmiljeno.

Ali jesam li ja ma s kojim svojim radom ikada Hrvatstvo osramotio? Ako sam u svojem istraživanju kadikad mnienje koje izrekao, koji se drugim činilo nevjerojatnim, neka to mnienje pobije na temelju svoga istraživanja, ali neka ne kaže: Kuhač je ludjak i nezalica, jer tvrdi nešto, što do sada još nitko drugi tvrdio nije.

Ja sam ovih dana dobio debelu njemačku knjigu o stotinama hipoteza, koja se tiču domovine Arijata od prof. Šradera, a on ni jedne ne omalovažuje već o njima znanstveno raspravlja.

Srce me tišti, jer neću da ono u grob nosim, što bih rad htio, da Vam sad kažem.

Prije nekoliko godina dobio sam od zem. vlade Vaše radnje na ocjenu, a ja sam ih tako ocienio i preporučio, da su bile primljene, honorirane i štampane. Bilo je u njima koješta, čemu bih lako mogao prigovoriti dapače i samoj osnovi, no ja sam mislio: mlada je to sila, koju treba potaknuti na rad, a kašnje će pisac kod većeg iskustva i sam na to doći, kako bi bolje bilo; upozoriti ću ga privatno na ovo i ono, što mislim, da bi trebalo da bude drugačije u drugom izdanju. Mnogo, vrlo mnogo, što se u nas komponuje, ide kroz moje ruke, a ipak još nije nitko čuo, da bi ja o tome govorio ili se time čak hvalio. Ali šta ćeš, ja se nikako ne mogoh s gospodinom Novakom sastati, on me je očito izbjegavao kao zakletog svog neprijatelja. Dobro — rekoš u sebi — ako gosp. Novak ovako misli, neka bude, ali to njegovo ponašanje ipak me neće odvratiti, da budem prama mladjemu drugu pravedan i plemenit, za koga bih želio, da nastavi moj rad i kojemu bi drage volje predao sav moj trudom sakupljeni materijal.

Da li sam se tako poneo, i da li sam i drugima tako govorio, to izvolite pitati članove odbora Matice Hrvatske i faktore glazbenoga zavoda, kod kojih sam ja vazda prvi zagovarao svaki Vaš apell. A kako moj drug gospodin Novak? Mjesto da bi mladji radnik došao staromu radniku te mu govorio: Upozorujem vas, da bi dobro bilo, kada bi ste u vašoj Uputi ovo i ono brisali ili drukčije stilizovali, ocienio je Uputu tako, da ju je odbila zem. vlada, Matica hrvatska a uslied ovih i knjižara Kugli i Deutsch. Nije mi dakle drugo preostalo, nego da rukopis ponudim gosp. Aueru bezplatno, samo da ga štampa. Za cijeli taj moj rad nisam od njega dobio ama niti krajcara honorara, a Vi znadete, da nemam stalne plaće niti druge zaslužbe.

Ono što mi je dala zem. vlada i Matica Hrvatska, nisam dobio u ime honorara nego kao potporu, da imademo ja i moja obitelj šta jesti, dok na tom djelu radim, što bi oni dužni bili učiniti, te bi po svoj prilici i učinili, da i nisam radio na toj Uputi.

Evo to je ono, što sam htio pripoviedati, da Vama i meni srcu odlane.

A sada izvolite, veleučeni Gospodine, moju Uputu po Vašoj uvidjavnosti preporučiti i kod obuke upotriebiti ili ju zabaciti.

Dozvolite, da i u napredak ostajem Vašim štovateljem pa i Vašim prijateljem

Fr. S. Kuhač

Zrinjevac br. 9.

Br. 5

(PISMO HUGE BADALIĆA⁶ VJENCESLAVU NOVAKU)

Zagreb 7. VIII. 96.

Dragi prijatelju!

Evo odmah, kako sam prispio u Zagreb, žurim se da Vam obećani arak mojih pjesama pošaljem. Izvolite pjesmu »Tri sestre« upotriebiti, kako Vam bude najzgodnije. — — — — —

Tako možete za ovu svrhu ispustiti tri posljednja stiha, pa neka se pjesma svrši sa stihom:

»O Ljepoto, kod nas se nastani!«

Možete lako pojmiti, da mi je teško bilo rastati se s dobrim prijatelji-
ma, koji su mi boravak u Senju tako osladili, te ću se uvijek radosno sje-
ćati ugodnih časova, što sam ih u takvom društvu sproveo. Primite Vi, dragi
prijatelju, osobitu moju hvalu za Vašu ljubeznost i prijateljsko susretanje,
a izvolite još jedanput u moje ime zahvaliti svima, a osobito dobromu Kostu,
na ljubavi i prijateljstvu prema meni. Pozdravite ih sve najsrdačnije!

Sad još malo Pešte i Beča — pa onda s Bogom diko, s Bogom lijepi
dani!

Sretno smo putovali i zdravo se vratili kući. Kod nas nema ništa oso-
bita; personalia još nisu riješena, i tako sad čekamo, šta će biti.

Stampanje »Matičinih« knjiga teče polako; ipak ćete dobro uraditi, ako
se što prije riješite brige. Kad budete gotovi, izvolite, kako smo govorili, ru-
kopis poslati Kostrenčiću u Crikvenicu, a on će ga otpremiti meni. —

Kad opet podjete u ribe, sjetite se moga Viktora, koji Vas zahvalno po-
zdravlja. A bude li brudita, nemojte, molim Vas, opet Vi učiniti »zmešariju
dveh kaputov«, jer biste se mogli dosjetiti, da se stanete natjecati sa Senoom
i sa mnom, koji kanim — ako Bog da zdravlja i volje — sličnu takvu »zme-
šariju« sa čakavskim koloritom spjevati. Ali da! Koliko toga naumiš — a što
svršiš!

Da ste mi zdravo i veselo! Milostivoj gospodji izručite moj rukoljub,
pa mi se kratkim pisamcem oglasite.

Vaš iskreni prijatelj
H. Badalić

Br. 6

(PISMO MIHOVILA NIKOLIĆA⁷ VJENCESLAVU NOVAKU)

Zagreb, 1. jula 99.

Dragi moj, visoko štovani pobratime,
mene je ganula Tvoja poslanica. Bilo mi je zbilja radije i voljkije u duši
kad sam čitao Tvoje liepe stihove, no da sam našo Maecenata!

Od srca hvala!

Ja sam osvjedočen, da Ti vjeruješ u moj polet i moju čvrstu vjeru, s
kojima sam započeo raditi na polju naše knjige i da si uvjeren, mà da bila
moja kubura još kako ljuta — ne ću klonuti i to s jednostavna razloga,
jer su moji ideali visoki, vrlo visoki! ...

Tvoje prijateljsko, iskreno susretanje ja ću znati uvijek cijeniti i vazda
ću s poštovanjem Tvoje ime izricati, kako sam to i prije činio cienneći Tebe
kao jednoga od ponajboljih svojih prijatelja i ponajboljih suradnika na
dragoj nam njivi hrvatske knjige — —

Ja inače po starom: Biedni pjesnik, koji za mnogim čezne, a malo mu
je dano! Do vidjenja! Hvalim Ti i pozdravljam Te.

Tvoj

Mihovil

Br. 7

(PISMO ZOFKE KVEDEROVE³ VJENCESLAVU NOVAKU)

Veleučeni gospodine,
nakanila sam prevesti Vašu pripovijest »Pavao Šegota« za uvaženi praški dnevnik »Politik«, koji je već često donio prevode iz hrvatske književnosti. Ovime Vas učtivo molim za autorizaciju ovog prevoda, a mogu Vas uvjeravati, da ću ga što savjesnije i točnije udesiti, kao što sam već i dosele činila s mnogim prevodima iz hrvatske i slovenske literature.

Izlazit će kao prilog popoldšnjemu izdanju a kad izadje kao posebna knjiga, bit ću tako slobodna te Vam poslati jedan primjerak. Mislim, da će Vaša stvar pobuditi tim veći interes, jer se velik dio pripovijesti odigrava na praškom tlu te tako tumači pogled Hrvata na ovdašnje odnošaje pred nekoliko decenija.

U nadi, da ćete mi što skorije povoljno odgovoriti bilježim se
uz odlično poštovanje

Zofka Kveder

Prag, Kateřinska ul. 13, dñi 6./IV. 1902

Br. 8

(PISMO VJENCESLAVA NOVAKA ŽENI)

Draga Giovano,

stigao sam u Senj po vrlo lijepom vremenu i našao sve zdravo. Mama se tuži na Pepu, moja sestra Marija na (ime teško čitljivo — J. D.) itd. Beba je dosta narasla i izgleda vrlo dobro. Hoće da ide sa mnom za Zagreb, što bi i bilo, da sam doveo sa sobom Metoda. A svi prigovaraju, zašto ga nisam doveo: i oni, kojima bi bio na teret kao što i oni, kojima ne bi. Jučer su završile mesopust maškare — sama surova prostačina. Ja sam se s prijateljima bio prije podne dogovorio, da ćemo u Sv. Jelenu, ali onda je naglo zaprašila bura i mi smo prosjedjeli kod Perice igrajući briškulu. Danas je osvanulo opet lijepo i upravo se spremamo u Sv. Jelenu Natalija, Anka, Ive, Kleof., beba Ivšić i ja. Nekako se opet oblači, a ja se ne osjećam najbolje. Sinoć su naime (a i preksinoć) bili poslije večere (? zašarano — J. D.) kod nas Natalija i Ive, pa smo sjedili do pol noći, iza česa sam slabo spavao. Možda me je jučer propuhala i bura.

Inače u Senju po običaju — dosadno. Da se malko smirim, počet ću raditi, pa će mi biti ugodnije.

Ivkinu sam kartu dobio i čekam, da će me obavješćivati redovno, kako sam rekao. Davor i Joso neka ne draže manju djecu, neka paze na njih! Zatvarati vrata, školske dužnosti, red, pamet! U Jablanac teško da ću ići. I koštalo bi me dosta. Ostale sitnice i krupnice, što mi ih pripoviedaju, moram ostaviti za usmeni razgovor. Svi Vas pozdravljaju. Pozdravi Pepicu i Nikolu, a Tebe i svu djecu srdačno pozdravlja i ljubi

tata

Senj, 25. II. 903.

Br. 9

(NOVAKOVA DOPISNICA ŽENI)

Adresa:

Madame
Giovana Novak

Zagreb (Agram)
Croatiën.

Josipovac 19.

Sadržaj:

Draga Giovano!

Vjerojatno je, da bih mogao doći i u subotu na večer. Budi s djecom pred kućom oko 7 1/2 sati.

S pozdravom
Vjenceslav

Glb⁹ 13. VII. 04

Br. 10

(PISMO JOSIPA KOZARCA VJENCESLAVU NOVAKU)

Gleichenberg 8/VIII 904

Dragi Novače!

Jako mi je žao, da se nismo prije Tvoga odlazka još koji puta porazgovoriti mogli. Čudim se, da se nakon prvog sastanka nismo nigdje sresti mogli.

No, pa kako Ti je? Jesi li još živ? Ja životarim još nekako: 2—3 dana bude mi nešto bolje, a onda opet 2—3 dana nešto gorije, — i tako iz te traljave kože nikud-nikamo.

Nije druge, nego nam se valja sprijateljiti sa Preradovima stihovima:

Gdje smrt svojim žalcem bocne,
Tu pomoći sve su docne,
Tu je samo zemlja liek.

Ovdje još uvijek dosta našega svieta —: medju inima i Dr. Pliverić, a vele da je i Marjanović ovdje.

Neki dan je došao i biskup Maurović, a čujem, da će i brat mu — Tvoj prijatelj — uskoro amo.

Inače je ovdje žega kao posvuda, — juče popodne bilo 32° C. — baš ovoliko, da sam još jedva dihati mogao.

Kako je u Zagrebu? Što rade gospoda stari i mladi literati? Snuju li što god, — ili ruše? Biti će valjda ovo drugo, jer je lakše i više prema našoj naravi.

A sada mi ostaj sbogom!

Želeći Ti sva dobra, ostajem s pozdravom

Tvoj

Kozarac

Br. 11

(PISMO MIHOVILA NIKOLIĆA VJENCESLAVU NOVAKU)

Zgb., 7/XII. 904.

Dragi profesore!

Samo se sobom razumieva, da je Tvoja stvarca prihvaćena za »Jugosl. almanak«. Nego — o nečem drugom! Od 15/1 905. izlazit će u Zagrebu pod

mojim odgovornim uredništvom jedan put na mjesec revue »Kolo«. Glavni suradnici (dakle redakcijonalni odbor) jesu: Dr. Šurmin, Dr. Dežman, Dr. Livadić, Dr. Krnic, Dr. Ogrizović. Revija će izlaziti na 5 araka. Naša je misao bila, da poslije poznate rezolucije i borbe protiv reakcionarstva u »Matici« dademo slobodnim hrv. književnicima list, koji će biti sav njihov i koji ne će trebati računati s nikakvim obzirima niti odstupaivati od svog programa radi abonenata. »Kolo« ima biti revija, u koliko ju naše prilike u tom smislu davale budu. List za inteligenciju duha.

Ja Te molim za suradništvo. Ako i nisi potpisao rezoluciju, znam, da si pristaša slobode u umjetnosti, a protivnik onih, koji hoće da unesu tminu u sferu naše prosvjete.

Naročito Te molim, da stvar, koju si namienio za »Jugosl. almanak« odstupiš »Kolu«, a za almanak, da mi spremiš što drugo. To će Ti biti tim lakše, jerbo se za almanak može poslati i već štampana stvar, što je većina pisaca i učinila. Svakako molim što prije Tvoju odluku, jerbo u Biograd moramo poslati radnje prije Božića, a naša revija (prvi broj) izlazi 15/I 905. Nadam se čvrsto, da ćeš i u buduće mojemu listu suradjivati. Mi ćemo i honorirati — ako iz početka ; ne bog zna kako. Ali trebat će da se i naši prijatelji barem donekle žrtvuju, jerbo je to naš skupni književnički list. Uvjeren sam, da Ti je sa zdravljem bolje. Čim ulovim malo vremena — eto me k Tebi, da Te vidim i pozdravim.

Za sada čekam Tvoj odgovor.

Odani Ti
Mihovil

Br. 12

(PISMO DR. S. BARCA VJENCESLAVU NOVAKU)

M. Lošinj 21/XII. 904

Veleštovani gospodine profesore!

Upravo me je stid, što Vam niesam odmah odgovorio, ne ću ni da pogledam na datum Vašega pisma. Da ste si uzeli truda jedared bar urgirati, ja bih Vam svakako tad odmah poslao što ste zatražili.

Žao mi je, što se ne osjećate dobro, nu nadam se, da će ipak sve bolje biti, nego li Vi u svojoj momentanoj nevolji mislite. Jesen bo je bila vrlo ružna pak to nije moglo ostati bez posljedica po Vaš organizam. Zima će biti — kako se nadam — suha, a to će biti po Vaše zdravlje dobro. Suha, ciča zima okrepljuje znatno organizam, pak će okrepiti i Vaš. Ne puštajte da Vam klonu krila! Bit će dobro i mora tako da bude.

O tom »Spiro-spero«¹⁰ ne znam ništa drugo, nego što sam čitao u oglasih po novinam, za to Vam i neznam ništa da o njem kažem.

Prigodom Božića želim Vam u prvom redu, da se Vaše narušeno zdravlje popravi, da uzmognete i nadalje svojim perom zaradjivati i raditi na korist i slavu hrv. naroda, koji Vas vrsta medj svoje najbolje sinove. Sa zdravljem dolazi sve ostalo, što nam osladjuje život

»Kome ljubav, kome zlato,
Od Boga mu bilo dato!«

Kako naš Prerad pjeva.

Božić je, za to mi još laglje možete oprostiti moj grieh, koga priznajem
i za koga se svesrdice kajem.

Uz srdačni pozdrav

Vaš iskreni štovatelj

dr. S. Barac

Br. 13

(PISMO JOSIPA KOZARCA VJENCESLAVU NOVAKU — NA POSJETNICI)

Došao sam, da vidim, jesi li gdjegod još živ i da Ti zaželim do godine
boljega zdravlja i ljepše sreće! Ja krparim svakojako, odkako sam došao
iz Gleichemberga, niesam izašao iz sobe, — kako dugo će to još trajati, ne
znam, jer ako i polako, ipak opažam, kako dolazi konac kraju.

Tvoj ljubeći Te

Josip Kozarac

V:¹¹ 1/I 1905

Br. 14

(PISMO MATICE HRVATSKE VJENCESLAVU NOVAKU)

»MATICA HRVATSKA.«

Br. 95 1904.

U Zagrebu dne 27. ožujka 1905.

Gospodinu

Vjenceslavu Novaku

kr. profesoru i književniku

u Zagrebu

Čast nam je obavijestiti Vas, da je knj.-umj. odbor »M. H.« u svojoj sje-
dnici dne 23. ožujka 1905. odlučio, da se od prispjelih natječajnih rukopisa
za nagradu iz zaklade Veber-Tkalčevićeve za god. 1904. (četvrtu) nagradi tom
nagradom rukopis »Zapreke« pod geslom »Ljubav i glad dvie su najjače
poluge u radionici prirode«, za koji se je nakon otvorenja kuverta pokazalo,
da je Vaš, te po tom podijeljena nagrada pripada Vama, pa ju možete pri-
loženim ./.. čekom P.H.Š.¹² u iznosu od K 850.— (osamstotina pedeset) po-
dići. —

U ime odbora »M. H.«

MATICA HRVATSKA

Dr. Arnold

Dr. Ante Radić

privr. tajn. poslovodja

Br. 15

(PISMO STJEPANA BASARIČKA¹³ VJENCESLAVU NOVAKU)

U Zagrebu, 5. lipnja 1905.

Dragi prijatelju!

Svracam pažnju Vašu na oglas, što je priopćen u posljednjem »Službe-
nom Glasniku«, i što Vam ga eto prilažem.

Dobro bi bilo, da se odazovete, ako Vam dopušta zdravlje ili ako Vas ne smeta drugi kakav rad. Vi ste već pokušali raditi i za djecu, pa je lijepo uspjelo. A uistinu je kod nas malo ljudi, koji bi se u to razumjeli. Sačuvaj Bože, našu djecu od kojekakvih skrpanih pripovijesti s moralnom tendencijom, koja odveć proviruje, te je pusta suhoparna i trivijalna proza à la Široline »Katančice«. Zato Vas nagovaram, da se latite posla. Bilo bi to u prilog našoj omladinskoj knjizi i narodnoj prosvjeti, te bi se zakrčio put lošoj robi. Svakako bi potrebno bilo, da zatražena štiva imadu literarnu vrijednost.

Honorar je prema našim prilikama priličan. Dolazi 200 kruna od arka malog formata. Uvjeren sam pak, da Vaše natjecanje ne bi bilo bezuspješno. U najgorem događaju, na što se jedva i misliti može, mogao bi rad Vaš uz primjeren honorar preuzeti i »Hrv. pedagoško-književni zbor«, te ga izdati u knjižnici za mladež.

Nadajući se da Vam boravljenje u lijepom našem Primorju prija šaljem Vam najsrdačniji pozdrav.

Vaš iskreni prijatelj
Basariček

Br. 16

(SUČUT JOSIPA KOZARCA U POVODU NOVAKOVE SMRTI —
NA POSJETNICI)

Akoprem i sâm na rubu groba,¹⁴ ipak ne mogu da prežalim
preranu smrt našega riedkoga radnika i mučenika Vjenceslava.

Vinkovci 21/IX 1905

(Josip Kozarac)

B. DOKUMENTI

Sačuvana su dva dokumenta: dekret o Novakovu imenovanju za prvog podučitelja na dječjoj obćoj puškoj školi u Senju (vidi se da je Novak kao učitelj počeo raditi s dvadeset godina života i da su senjski učitelji dobivali doplatu za stan i drva), i svjedodžba o Novakovu učiteljskom radu (danas bismo rekli »karakteristika«). Svjedodžba je vrlo pohvalna, iako je Novak tada kao podučitelj radio u Senju tek dvije školske godine.

Br. 497

(grb Slavonije, Hrvatske i Dalmacije;
iznad grba mađarska kruna sv. Stjepana)

D E K R E T

Kralj. hrv.-slav.-dalm.
zemaljska vlada

odjel za bogoštovje i nastavu

odpisom svojim od 9. rujna 1879. broj 4886
imenovao Vas je pravim podučiteljem na dječjačkoj obćoj puškoj školi u
Senju s plaćom od tri stotine i šestdeset (360:) forintih a. vr. na godinu.

Osim toga uživati ćete u ime stanbine 54 for., i drvarine 30 for. a. v.

O čem se ovim obavješćujete s dodatkom, da će Vam se rečeni užitelji u tečaj staviti, kada se ovim dekretom kod poglavarstva dotične političke občine izkažete o svom imenovanju i položenoj službenoj zakletvi.

Na Rieci dne 15. rujna 1879.

Kr. nadzorništvo za pučke škole:

Pet. Maričić

kr. žup. školski nadzornik.

Potvrđujemo, da je gospodin VACLAV NOVAK propisanu §. 16. naredbe od 4. listopada 1875. broj 4566. službeno zakletvu danas položio

U Senju dne 19 rujna 1879

Rajković
svjedok

Načelnik
Jovanović

Ivan Ferlan
svjedok

Br. 32

Užji gr. šk. odbor

SVJEDOČBA.

Na zahtjevanje podučitelja g. VACLAVA NOVAKA izdaje mu se ova svjedočba na temelju zaključka jednoglasno stvorena u sjednici ovoga odbora, obdržavanoj dne 14. srpnja t. g. u tu svrhu, što isti namjerava moliti za neko učiteljsko mjesto, i zato ovaj odbor priznaje i ovim potvrđuje, da je podučitelja g. VACLAVA NOVAKA

čudoredno ponašanje: uzorno,
službovanje: veoma dobro i uspješno,
ponašanje društveno i prema predstavljeni-
ma: veoma pohvalno.

Okrom toga se još ovim potvrđuje, da rečeni podučitelj mladež na ovdašnjih pučkih školah u nabožnom pjevanju podučava i da isti na školanskih misah u stolnoj crkvi orgulja a školska mladež pri tom pjeva, i to sve na obće zadovoljstvo.

Stoga nemože ovaj odbor ino, nego priznavajuć mu sve ovo, istoga najbolje preporučiti.

u Senju dne 16. srpnja 1881.

Predsjednik

Jovanović

C. NOVAKOVI RUKOPISI

Senjski muzej čuva četiri Novakove pjesme (bez naslova, očito koncepti) pisane Novakovom rukom. Poznato je da Novak nije bio istaknuti pjesnik, ali nije bio loš »stihotvorac«. Obično je pisao pjesme uz neke prigode ili značajnije događaje. Kad mu je umrla majka, Novak je isti dan kad je dobio obavijest o majčinoj smrti, napisao pjesmu. Ona počinje ovako:

Majko moja eto uprav sada
Kad i u tvog žića noći htjede
Barem zierak zore da naviesti
Ljepše sreće, blagi danak išta
Uprav sada klonula si jadna. Itd.

Na koncu pjesme Novak je pedantno zapisao: »U Pragu 4. svibnja 1878. V. Novak. Umrlo 29. travnja o četiri sata poslie podne. Zakopana 1. svibnja o pet sati poslie podne. 4. svibnja pred podne javio mi brat Ive prežalostnu viest pismom pisanim 1. svibnja.«

Jedna pjesma (pisana olovkom) očito je prigodna jer završava stihovima:

S tog hvala, gosti dični, što ste danas
Milostivijem srcem k nama pošli;
Nek Bog Vam plati, što činite za nas —
Još jednom hvala — i dobro nam došli!

Ima i jedna ljubavna pjesma. Počinje ovako:

Nazirem u svietu
I te kakve sreće —
Al što? — Kada sreća
Ne će me, te ne će!
Zalud borba, zalud
Odpor ovoj mucu,
Odkad gledam njenoj
Viticu na ruci! ...

Svakako je najzanimljivija pjesma posvećena Josipu (?) koga Novak apostrofira:

Zavidjam Ti, Josipe, sreću, i — dao Bog —
Patnik da i ja za hrvatsko pravo budem.
Sa mnom stotine kliću isto i žele
Tebi na utjehu i radost: Nek vječno Bog
Nakloni skoro Hrvatima spas!
Mučenik si i listak s vienca naših velikana
Pripada, Josipe, i Tebi.

Pjesma završava stihovima:

Mnogo, Ti znaš, govoriti ne smiem.
Plieni se, zatvara i globi.
Plieni se papir, zatvara tielo
A globi zlato.
Duša je šta drugo: isto što i srce:
Iskra božanstva, vječnosti.

Iako ova pjesma nema umjetničke vrijednosti, ona pokazuje da je Novak bio i dobar rodoljub i da je i te kako dobro oćutio značajke Khuenove vladavine u Hrvatskoj. Pjesmu je Novak napisao olovkom na slobodnom prostoru pisma što mu ga je 28. lipnja 1895. uputio njegov školski ravnatelj.

Sačuvan je i Novakov rukopis (3 stranice) o francuskoj glazbi s naslovom Francuzka glazba do najnovije dobe, a Novak je dodao u zagradama: ovaj nadpis prije Lully-a. Koliko se može prosuditi, to je rad priručno-leksikonskog značaja, a u sačuvanom rukopisu obrađeni su francuski skladatelji Pierre Alexandre Monsigny i Etienne Henri Mehul. U bibliografiji nisam pronašao da je taj Novakov rad objelodanjen.

Na koncu da spomenemo i slagarski otisak 132. stranice lista Smilje (XXI, br. 9, 1. VI. 1893) u kojemu je izišla Novakova pjesma Svojoj ćerci Nedi. Na otisku su korekture načinjene Novakovom rukom.

BILJESKE

¹ Milivoj Šrepić (1862—1905), istaknuti hrvatski književni kritičar razdoblja realizma.

² Ivan Kostrenčić (1844—1924), profesor i znanstveni radnik. Vrlo zaslužan za razvoj Sveučilišne knjižnice i za izgradnju njene zgrade (1911). Od 1877. do 1901. bio tajnik i blagajnik Matice Hrvatske.

3 Milivoj Šrepel.

4 Kostrenčić ovdje misli na posljedice zbog poznatih demonstracija hrvatskih sveučilištaraca, kad je 16. listopada 1895. u Zagrebu spaljena mađarska zastava u povodu dolaska cara Franje Josipa I.

5 Franjo Saverski Kuhač (1834—1911), jedan od najistaknutijih hrvatskih muzikologa. O njemu se u Enciklopediji Jugoslavije kaže: K. je jedinstvena pojava u razvoju muzičke kulture u Hrvatskoj. On je udario temelj ne samo hrvatskoj folkloristici već i muzičkoj historiografiji, publicistici i kritici.

6 Hugo Badačić (1851—1900), hrvatski književnik; osobitu popularnost stekao kao pisac libreta za Zajčevu operu Nikola Šubić Zrinski.

7 Mikovil Nikolić (1878—1951), hrvatski književnik (pjesnik i feljtonist).

8 Zofka Kveder (1878—1926), književnica i publicistkinja; zaslužna kao prevoditelj, osobito djela slovenskih pisaca na hrvatski jezik.

9 Gleichenberg, lječilište u Austriji, gdje je Novak kao plućni bolesnik boravio radi oporavka.

10 Budući da *spiro-spero* znači *odlšem — nadam se*, najvjerojatnije je to bio lijek koji je služio za olakšavanje disanja, Novak se kao plućni bolesnik očito zainteresirao za taj lijek i molio dr Barca informacije.

11 Vinkovci.

12 Prva hrvatska štedionica.

13 Stjepan Sasariček (1848—1918), istaknuti hrvatski pedagog, jedan od utemeljitelja Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora.

14 Kozarac je umro nepunu godinu dana nakon Novaka — Novak 20. rujna 1905, a Kozarac 22. kolovoza 1906.

15 Potertani primjeri označavaju inovacijske pojave.

Sl. 93 — R. Katalinić — Jeretov javlja se Vjenceslavu Novaku iz Pariza (25. I 1900.)